

Socialdepartementet

Minnesanteckningar från sakråd den 6 maj 2024 med anledning av uppföljningen av rekommendationer till Sveriges genomförande av konventionen för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter

Bakgrund

Statssekreterarna Minna Ljunggren och Johan Höij bjöd in till sakråd den 6 maj 2024 mot bakgrund av att Sverige den 4 mars 2024 mottagit rekommendationer för landets genomförande av konventionen för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Syftet med mötet var att informera om var regeringen befinner sig i arbetet med rekommendationerna och att inhämta civilsamhällets synpunkter inför det fortsatta arbetet.

Inledning

Statssekreterare Minna Ljunggren inledde med att tacka civilsamhällesorganisationerna för deras engagemang i frågan om genomförandet av konventionen för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Därefter lämnades ordet över till statssekreterare Johan Höij som bekräftade regeringens fortsatta engagemang för att uppfylla Sveriges internationella förpliktelser för mänskliga rättigheter.

Han konstaterade att Sverige är ett öppet och inkluderande samhälle baserat på mångfald och ett samhälle där jämställdhet ska gälla lika för alla. Ett samhälle där mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer är grundpelare, men det finns alltid utrymme för förbättring. Johan Höij berättade om delar av det arbete som görs inom Socialdepartementet på hans områden. Bland annat lyftes införandet av Fondtorgsnämnden vilket är en

myndighet med uppdrag att upphandla, granska och kvalitetssäkra fonderna i det svenska premiepensionssystemet. Syftet är att leverera fonder av hög kvalitet som ger en tryggare och högre pension för pensionsspararna. Vidare informerade statssekreteraren om det tillfälliga tilläggsbidraget som lämnas till barnfamiljer med bostadsbidrag under perioden 1 juli 2022–30 juni 2024 till följd av kraftigt ökade levnadsomkostnader. I vårändringsbudgeten för 2024 föreslår regeringen att tilläggsbidraget ska förlängas i ett ytterligare steg och betalas ut t.o.m. den 31 december 2024.

Statssekreteraren informerade också om att reglerna för föräldrapenningen ändras för att ytterligare öka flexibiliteten i föräldraförsäkringen. Från och med den 1 juli 2024 stärks möjligheterna att använda föräldrapenning samtidigt för två föräldrar. Samtidigt införs även en möjlighet att överlåta rätten till föräldrapenning till en annan försäkrad person som stannar hemma från arbetet för att ta hand om barnet.

Utöver detta berättade Johan Höij om regeringens satsningar inom äldreomsorgen. I budgetpropositionen för 2024 föreslog regeringen att äldreomsorgssatsningen förlängs till och med 2026. Regeringen har avsatt 1,7 miljarder kronor årligen för satsningen. Äldresatsningen syftar till att stärka kompetensen inom kommunalt finansierad vård och omsorg för äldre genom att ge ny och befintlig personal möjlighet att genomgå och förbättra sin kompetens under betald arbetstid. Utöver denna satsning har regeringen avsatt 145 miljoner kronor som ekonomiskt stöd till regioner och kommuner för att genomföra hälsosamtal med äldre personer som inte har hemtjänst eller bor i särskilda boenden. Vidare kommer regeringen avsätta 50 miljoner kronor för varje år mellan 2023-2025. Medlen ska användas som ekonomiskt stöd till projekt som syftar till att underlätta för äldre kvinnor och män att delta i sociala och hälsofrämjande aktiviteter.

Statssekreterare Johan Höij lämnade åter ordet till statssekreterare Minna Ljunggren som tog vid och betonade att regeringen välkomnar granskningen som gjorts av FN:s kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter inom ramen för det viktiga arbetet för att följa upp Sveriges genomförande av konventionen.

Statssekreteraren informerade om att analysarbetet av rekommendationerna fortsatt pågår inom Regeringskansliet och berättade om arbetet som görs inom hennes ansvarsområden på Socialdepartementet. Bland annat lyftes

regeringens arbete med att hjälpa personer som befinner sig i socialt och/eller ekonomiskt utanförskap. Statssekreteraren berättade om de utredningar som rör förslag på åtgärder för att öka drivkrafter och möjligheter till egen försörjning för personer som får försörjningsstöd, samt förslag på hur ett tillägg om aktivitetskrav kan införas i socialtjänstlagen som ska syfta till att ge individen ytterligare stöd för att närma sig arbetsmarknaden genom aktiviteter som bland annat bidrar till att bryta isolering, förbättra hälsa samt främja integration för utrikes födda kvinnor och män.

Statssekreteraren berättade också om regeringens beslut om en strategi för att motverka hemlöshet. Beslutet om strategin togs 2022 och syftar till att tydliggöra inriktningen på regeringens insatser för att minska antalet vuxna och barn som lever i hemlöshet samt insatser för att förebygga att människor hamnar i hemlöshet. För att stödja åtgärder inom strategin avsätter regeringen 80 miljoner kronor årligen, varav huvuddelen av medlen går till ett statsbidrag som Socialstyrelsen fördelar till kommunerna för att implementera Bostad först-metoden.

Utöver detta informerade statssekreteraren om regeringens arbete för personer med funktionsnedsättning och barn. Bland annat lyftes betänkandet för ”En nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn (SOU 2022:70)” och det faktum att skyddat boende sedan den första april 2024 är inskrivet i socialtjänstlagen. På funktionshinderspolitikssidan informerades om den strategi som antogs i september 2021 om systematisk uppföljning av det nationella målet. Strategin identifierar 12 prioriterade områden, däribland arbete och försörjning, utbildning och livslångt lärande, transporter, digitalisering och hälso- och sjukvård. För varje prioriterat område har ansvariga myndigheter identifierats och fått i uppdrag att tydligt följa upp utvecklingen inom sina respektive områden.

Bordsrunda

Efter statssekreterarnas information om regeringens arbete följde en bordsrunda där civilsamhället gavs möjlighet att ge sina synpunkter på det fortsatta arbetet utifrån de rekommendationer som Sverige mottagit för landets genomförande av konventionen för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Rekommendationerna kommenterades i kluster.

Kluster 1, samt 2+3 gemensamt. Nedan presenteras klustren och de synpunkter som delades under klustren.

Kluster 1

Domestic application of the Covenant

National Human Rights Institution

Maximum Available Resources

Climate change

Official development assistance

Sámi Indigenous Peoples

Undocumented migrants

Synpunkter på kluster 1

Önskemål uttrycktes om att regeringen ska ta fram en handlingsplan för hur rekommendationerna ska tas vidare i samverkan med myndigheter och civilsamhället. Hänvisning gjordes till rekommendation 44. En representant från civilsamhället framhöll att civilsamhällets involvering i arbetet är önskvärd och att civilsamhället bör ingå i underlag till en arbetsgrupp. Tre rekommendationer lyftes som särskilt prioriterade. Dessa var 15a, 25b och 27c. Önskemål framfördes om att höra hur regeringen kommer arbeta med dessa rekommendationer. Frågan om enskild klagorätt och klimat togs upp, likaså Girjasdomen och samers rättigheter. I frågan om Girjasdomen noterade representanten att domen kommit från Högsta domstolen och är vägledande i frågan om samers rätt att bruka mark.

I frågan om samers rättigheter påtalades hur samer och rennäringen drabbas av klimatförändringarna och gruvindustrin, vidare informerade representanten om att samer beskylls stå i vägen för den gröna omställningen. Det efterfrågades en förändring i det samhälleliga samtalsklimatet kring samer och regeringen anses bära ansvaret för att en sådan förändring ska ske. Utöver detta lyftes konsultationsordningen och

frågan ställdes om uppföljning tillämpas för att säkerställa att denna efterföljs.

En önskan uttrycktes om att undersöka kopplingar till de rekommendationer som lämnats från kommittén med ansvar för konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, samt de rekommendationer som lämnats från kommittén med ansvar för barnkonventionen. Det konstaterades att det finns möjligheter att dra slutsatser om hur rekommendationerna kan samverka. Det riktades kritik mot regeringens förslag att vräka personer som begått brott. Det ansågs att detta inte är förenligt med regeringens satsning för att motverka hemlöshet. Det konstaterades också att barn riskerar att hamna i hemlöshet som en följd av förslaget.

Frågan kring rättigheter och var människas möjlighet att känna till sina rättigheter lyftes. Det noterades att det föreligger svårigheter för gemene man att känna till sina rättigheter eftersom regeringen inte tillhandahåller lättillgänglig information om dessa. Önskemål uttrycktes om att regeringen ska informera om hur de arbetar för att säkerställa att rekommendation 7 efterföljs.

Kluster 2

Business and human rights

Non-discrimination

Right to work

Right to just and favourable conditions of work

Right to social security

Right to an adequate standard of living

Right to adequate housing

Kluster 3

Right to physical and mental health

Drug policies

Right to education

Repatriation of cultural objects

Access to scientific progress

Other recommendations

Synpunkter på kluster 2 och 3

Under dessa två kluster lyfte representanterna från civilsamhället frågor kring försörjningsstöd, dagersättning, rätten till bostad, frågor om hemlöshet, och hur Sverige hanterar barn som begår brott. Frågan om hantering av tilläggsprotokollet kom upp vid ett flertal tillfällen. Representanterna konstaterade att ESK-konventionens status behöver höjas. Utöver detta togs förslag om en arbetsgrupp upp återigen. Här noterades också att regeringen bör se över hur olika konventioner har synergier med varandra. Punkt 17, som handlar om papperslösa migranter nämndes särskilt. Det uttrycktes en oro för att den anmälningsplikt som regeringen utreder kan leda till att människor försätts i en omänsklig situation där deras rättigheter kränks. Vidare noterades att en eventuell anmälningsplikt kan resultera i att skuggsamhället i Sverige växer.

Representanterna ställde frågor om säkerhetszoner/visitationszoner och påtalade att dessa kan skapa strukturell orättvisa. Det uttrycktes en oro för rasprofilering och frågor ställdes kring vad regeringen gör för att motverka detta. Flera menade att diskrimineringslagen bör ses över.

Äldres rättigheter togs upp och önskemål om att Sverige blir delaktiga i arbetet för en äldrekonvention uttrycktes. En representant uttryckte att Sverige är ett av världens mest åldersfientliga länder och lyfte ett antal exempel där äldres rättigheter till hälsa kränks. Bland annat handlar det om rätt till palliativ vård, avslutad cancerscreening (bröst och cervixcancer) efter en viss ålder samt att personer över 65 som drabbas av exempelvis ALS inte har rätt till stöd genom LSS. På pensionsfronten lyftes att många drabbas av fattigdom när de går i pension. Det framhölls att det är ovärdigt att

människor som ägnat hela livet åt att arbeta möts av fattigdom vid arbetslivets slut. Vidare uttrycktes en frustration över regeringens beslut att höja pensionsåldern. Frustrationen grundar sig i det faktum att många inom exempelvis vården inte orkar arbeta ett helt liv eftersom de blir utslitna av arbetet.

Utöver detta lyftes arbetsrättsliga frågor rörde SFI, frågan om etableringsjobb och validering. Önskemål uttrycktes om att se över välfärd och arbetslivskriminalitet.

Romers rättigheter togs upp. En representant berättade om vilken effekt det kartläggningsregister som avslöjades för 10 år sedan haft på romer i Sverige. Det finns en rädsla bland romer att vända sig till myndigheter, sjukvård eller polis till följd av registret. Vidare väljer många romer att undvika event, konserter och andra tillställningar där det är mycket folk av rädsla för att bli filmade, fotade och profilerade. I diskussionen kring romers rättigheter lyfte representanter rekommendation 21c som handlar om datainsamling och jämlikhetsdata. Det framhölls att romer inte vill användas som ursäkt för att låta bli att samla in jämlikhetsdata. Datan behövs för att skapa mätbara mål och för att förbättra jämlikheten för marginaliserade grupper i samhället. Förslag gavs om att ta hjälp av civilsamhället för att hantera frågan.

Flera representanter uttryckte en oro över att rätten till hälsa och vård riskerar att urholkas. Här togs rekommendation 33 och 17 upp. Representanterna nämnde indragen tolktjänst som något som kan få allvarliga konsekvenser för många människor. Fråga ställdes om hur Socialdepartementet arbetar för att människors hälsomässiga rättigheter tillgodoses. Det sades också att rätten till hälsa är en fråga som berör flera departement och önskemål framfördes om att regeringen ska arbeta departementsöverskridande i frågan.

Samers rättigheter lyftes även under detta kluster. Det framhölls att rasismen mot samer ökat i och med den gröna omställningen. Våldet mot samiska kvinnor har ökat och samer upplever att deras hälsa inte tas på allvar. Vidare sades att frågor som rör exploatering av mark förblir olösta och att den sanningskommission som finns inte kan arbeta effektivt på grund av byråkratiska regler. Återlämning av samiska föremål och kvarlevor lyftes också. Det konstaterades att museer inte ges resurser för att arbeta med

detta. Önskemål framfördes om att regeringen ska säkerställa att frågor som rör samer prioriteras.

Funktionspolitiska frågor togs upp och det konstaterades att människor med funktionsnedsättning upplever svårigheter att delta i demokratiska processer. Vidare lyftes att kommuner och regioner inte är samspelade i tillämpning av regelverk och att detta påverkar exempelvis sjukersättningen. Detta gör att stort ansvar läggs på den enskilde individen i frågan att känna till sina rättigheter.

Vid ett flertal tillfällen lyftes frågan om Sveriges regerings strategi för att hantera rekommendationerna och vägen framåt. Civilsamhällena ser fram emot att få besked om detta. De vill gärna också veta hur regeringen ställer sig till de rekommendationer som kom upp och om regeringen inte håller med så vill de veta vilka argument till detta som finns.

Mötet avslutades med att Minna Ljunggren tackade för mötet och konstaterade att många viktiga frågor lyftes och att arbetet nu behöver tas vidare framåt.